

כתיבת הפרוזבול בסוף שנת השמיטה - שיעור 395

I. מקור הענין של שמיטת קרקע ושמיטת כספים - עיין בפרשת ראה (ט"ו - ב) "וזה דבר השמיטה שמוט ...". ומכפל הלשון מבואר דבשני שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים דעת הירושלמי (גיטין פ"ד) דאחר החורבן שמיטת קרקע בא"י היא רק מדרבנן אמנם דעת הרמב"ם שהיא מן התורה לענין שמיטת כספים בזמנינו יש ג' שיטות

(א) דעת העיטור והרמב"ן שהיא מן התורה

(ב) ודעת רוב הפוסקים שהיא מדרבנן לזכר בעלמא (רש"י ר"ת ור"י) דהיא תלה ביוכל ויובל כודאי אינו נוהג דמשגלו שבט ראובן וגד בטלו היובלות (ערכין ל"ג). דיוכל שייך דוקא בזמן שכל יושביה עליה (ערוך השלחן חו"מ ס"ז - ח) ומ"מ נוהגת שמיטת כספים לזכר

(ג) דעת הראב"ד והרז"ה שאינו נוהגת היום כלל ולכן אין צריך פרוזבול וכ"כ הרמ"א (חו"מ ס"ז - ח)

שמיטת כספים חובת הגוף ולא חובת קרקע ולכן נוהגת בכל מקום אפילו בחוץ לארץ משא"כ שמיטת קרקע

II. מקור הענין של כתיבת פרוזבול הלל הזקן ובית דינו כשראו שנמנעו מלהלות בשנת השמיטה ועוברים על מה שכתוב בתורה "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע ...". עמד הלל ובית דינו ותקנו פרוזבול דהיינו כדי שיהיה כגבוי

III. זמן כתיבת הפרוזבול

(א) דעת רוב הפוסקים היא בסוף השמיטה ששביעית משמטת בסופה דוקא וכ"כ השו"ע (חו"מ ס"ז - ב)

(ב) דעת הרא"ש והטור דאף ששביעית משמטת בסוף השנה מ"מ בהתחלת שנת השמיטה יש איסור לא יגוש וכותבין פרוזבול גם ערב שנת השביעית וכ"כ הגר"ז (נהלכות הלואה סקל"ז) ומשמע שזמנו בערב שמיטה דוקא וסגי בכך וצ"ע ובשו"ת חת"ס (ג) מעיד על רבו רבי נתן אדלר שלא החמיר לסדר פרוזבול ערב שנת השביעית

IV. דינים הנוגעים לפרוזבול

(א) בחידושי הרמב"ן (חולין ד:) כתב שצריך המלוה לבוא לבית דין ולמסור דבריו בפניהם אמנם דעת המרדכי בגיטין (פרק השולח שט"ט) דאין צריך בית דין אלא בפני עדים בלבד וכ"כ השו"ע (חו"מ ס"ז - ח) והמקור לזה הוא מהירושלמי דאפילו הם נתונים ברומי דהיינו הדיינים (להמרדכי) ולהחולקין דהיינו השטרות נתונים ברומי וצריך בית דין דוקא (שו"ת יחזקאל דעת ז - ס"ג)

(ב) המלוה את חברו וקבע לו זמן הפרעון אחר שביעית אינה משמטת דבשביעית לא קרינן ביה לא יגוש כיון שעדיין לא הגיע הזמן (שו"ע חו"מ ס"ז - י וערוך השלחן ו)

(ג) המלוה לחבירו והתנה עמו שלא ישמט זה החוב בשביעית תנאי קיים אבל אם

- אמר ע"מ ששביעית לא תשמטנו דמשמע שדין שמיטה לא יחול עליו אינו כלום (שו"ע ז)
- ולכן אין נוהגין בכמה מקומות בהשמטת שביעית דכיון שהמנהג אצל כולם לגבות אחר שביעית בלא פרוזבול הוי כאלו התנו כן מפורש ע"מ שלא ישמיט בשביעית (עה"ש ע"ט)
- (ד) חזר המלוה והלוה בסתם לאחרים לאחר שכתב הפרוזבול אין צריך לכתוב פרוזבול אחר כי מאחר שסתם הלואה שלשים יום ולא קרינן לא יגוש והוי כי קבע זמן לעשר שנים (ע"ט)
- (ה) מי שהלוה לבחור לכאורה אין מועיל פרוזבול דאין כותבין פרוזבול אלא על קרקע (שו"ע כ"ג) ולכן צריך ליזהר לפני שכותב לזכות לקטן ע"י אחר קרקע כל שהוא (שמיטה כהלכתה דף קי"ג)
- (ו) נשאר ממון ביד אחד משותפים אינו משמט דהממון אינו מלוה (שו"ע ד)
- (ז) הקפת בחנות (credit) אינה משמט ואם זקוף עליו במלוה משמט (שו"ע י"ד)
- (ח) וכן שכר שכיר אינו משמט ולכן אין צריך פרוזבול (שו"ע ט"ו)
- (ט) דברים בעל פה מהני לפני בית דין ואין צריך פרוזבול (שו"ע כ)
- (י) חמשה שלוו מאחד די לו בפרוזבול אחד (שו"ע כ"ו)
- (יא) חמשה מלוים שלוו אחד צריך כל אחד פרוזבול (שו"ע כ"ז)
- (יב) המנהל הכללי של הבנק די שיעשה פרוזבול אחד להבנק וכן יכול למנות שליח במקומו שיעשה פרוזבול להבנק וה"ה mortgage company וכדומה
- (יג) מי שחייב לקופת הצדקה חייב לשלם חובו גם לאחר שנת השמיטה שביט דין כמופקד על קופת הצדקה לגבות חובותיהם (יחזק"ט דעת ז' - ס"ד) וה"ה לקופת גמילות חסדים דאין צריכין פרוזבול ומקור הדין היא גמרא (גיטין ל"ז) דיתומים אינם צריכים פרוזבול שב"ד אביהם של יתומים הם (שו"ע כ"ח)
- (יד) מותר לכתוב פרוזבול בלילה וכן אם המלוה או הלוה קרובים להדיינים שנזכר שם בפרוזבול אין בכך כלום שאין זה נחשב כמו דין אלא הוא כקנין בעלמא שכשר בלילה ובקרובים (יחזק"ט דעת ז' - ס"ד)
- (טו) אם בשעת הלואה נתן הלוה טשעק שלו על זמן דאחר השמיטה הוא כקביעת זמן ונחשב כתשלומין ואין צריך פרוזבול (אג"מ חו"מ ז' - ט"ו)
- (טז) שכח לעשות פרוזבול - עיין באג"מ (חו"מ ז' - ט"ו) דאם הלוה אינו מחזיר הוא עול מצדו דאין רוח חכמים נוחה הימנו דרק במקומות הקרובים לא"י תקנו שמיטת כספים וכהראב"ד שכתב דרק ממדת חסידות נהגו אלו שכתבו פרוזבול וכ"כ הרמ"א (ס"ז - ה) דאין שמיטת כספים נוהגות בזמן הזה וכ"כ הערוך השלחן (ס"ז - י) דכיון דאין כח בדייני ישראל לגבות אין תועלת בפרוזבול ובלא תקנת פרוזבול לא היו מתקנים עצם השמטת כספים לעבור על הלאו דבליעל (ה"ל) מ"מ יראי שמים צריך לכתבו ואם הלוה לא רוצה לשלם יכול המלוה למעבד תפיסה ומסתבר דגם בערכות של גוים יכול לילך
- (יז) כשאתה תובע את חבירו לדין תורה אין התובע מחויב להגיד להנתבע פרטי הדברים (אג"מ ע"ט)